



AARHAT MULTIDISCIPLINARY INTERNATIONAL EDUCATION RESEARCH JOURNAL (AMIERJ)

A Peer Reviewed Multidisciplinary Journal

ISSN: 2278-5655

SJIF Impact Factor 6.236

Volume-VIII, Special Issues-VII

Rayat Shikshan Sanstha's

MAHATMA PHULE ARTS, SCIENCE AND COMMERCE COLLEGE,

Panvel, Dist. - Raigad, Maharashtra

Accredited by NAAC at A grade with CGPA Score 3.18
Best College Award by University of Mumbai

Department of Economics, Rural Development and Geography

Jointly Organized

One Day National Level Seminar

on

CHALLENGES OF RURAL AND URBAN DEVELOPMENT IN INDIA

19th January 2019



Chief Editor
Dr. Ganesh Thakur

Chief Editor
Dr. Naresh Madhavi
Dr. R. P. Mhatre
Dr. R. A. Patil



AARHAT PUBLICATION & AARHAT JOURNAL'S
108, Gokuldham Park, Dr. Ambedkar Chowk, Near T.V. Tower, Badlapur (E)-421503.
Email ID: aarhatpublication@gmail.com • Phone: 9822307164
Website: www.aarhat.com

I N D E X

Sr. No	Title Name	Name of the Author	Page No.
1	Health And Rural Development In India: Issues And Challenges	Dr. Seema Prabir Rath	1
2	A Study Of The Drainage System In Urban India: Road Ahead	Dr. Aarti Sukheja	8
3	Way To Rural Development Of Palghar District	Prin. (Dr.) R. B. Ghagas	11
4	Education Is Key To Rural Development	Dr. Naresh Madhavi	19
5	A Study On Obesity In Selected Rural & Urban States Of India	Dr. Rinkoo Shantnu	22
6	Urbanisation In India- Trends & Challenges	Dr. Monali Ray	28
7	Problems And Prospects Of Agricultural Development In Konkan Region	Deepak S. Narkhede	35
8	An Online And Offline Mode Of Courses In Urban Region” An Overview	Dr. Arun Mali, Dr. Anil L. Patil	38
9	The Analytical Study Of Agricultural Labour Of Khalapur Taluka Of Raigad District	Dr. Babasaheb.D. Bansode Mr. Sanjay Rama Dayare	46
10	Problems And Challenges To E-Commerce In Rural Areas.	Dr. Ashok D. Adhav	51
11	Role Of Small-Scale Livestock Production In Rural Economy Of India - A Review	Prabhakar R. Pawar, Anil G. Rokade Namdeo B. Pawar	53
12	Impact Of Urbanization On Raigad District: A Case Study Of Uran Taluka	Prof. Mrs. Anupama Rajkumar Kamble	58
13	Agro-Eco-Tourism In Goa: A Case Study Of Savoi Planatation	Priyanka Ulhas Naik Prathiksha Kashinath Kavlekar	64
14	Problems And Prospects Of Rural Development In India	Dr A. R. Chavan	67
15	Consequences Of Drought Condition In Marathwada	Dr. B. S. Patil	73
16	A Study Of Growth Of Urban Centers In Maharashtra	Dr. Rajendra O. Parmar	77
17	Responsible Rural Tourism And Women Empowerment In Raigad District Maharashtra State	Dr. Uttam N. Gadhe	82
18	The New Foreign Trade Policy 2015-2020 A Boost To Make In India With Reference To Agricultural Products And Gems, Jewellery	Dr. Kamlakar E. Kamble	86
19	Emerging Issues Of Rural Development In India	Dr. Mahale Vilas Shantaram	92
20	Impact Of Jnpt On Rural Area In Uran Taluka (Raigad District)	Prof. Anand K. Gaikwad	95
21	The Role Of SHGS In Empowerment Of Women	Mr. Sanjay B. Mahajan	100
22	The Issues Of Rural Development In Maharashtra	Dr. B. M. Munde	103

23	GST And Indian Economy	Dr. Yashwant Harishchandra Ulvekar Dr. Praful P. Vashenikar	106
24	Urbanization And Its Challenges In India	Ramdas S. Jamnake	110
25	Opportunities And Challenges Of Dairy Farming In Goa: A Case Study Of A.V Jai Shriram Gosavardhan Kendra, Valpoi Of Sattarim Taluka, Goa	Arjun Anant Morajkar & Siyana Pareskar	116
26	Rural Transformation and Development in Maharashtra: Evidence from two villages of Ahmednagar district, Maharashtra state	Rajendra M. Shingate	120
27	LULC And Change Detection By Multi Temporal Remote Sensing Imageries :(WIMPCOM) Mumbai, India (1992-2009)	Ramhari J. Bagade	126
28	The Opportunities And Challenges In Agro Based Industries In Goa With Special Reference To Areca Leaf Products	Ms. Shilpa Satoskar Ms. Kamaxi Sane	132
29	ग्रामीण विकासातील गोबरगॅस कार्यक्रमाची आव्हाने विशेष संदर्भ :पालघर तालुका	डॉ. जयवंत काशिनाथ पाटील	133
30	प्रदुपण आणि मानवी आरोग्याचा चिकीत्सक अभ्यास	प्रा. अनिल नि. शिंदे	137
31	रोहा तालुक्यातील तांदुळ उत्पादनाचा आव्हाने	प्रा. सुकुमार दत्ता पाटील	145
32	नवी मुंबईचे वाढते क्षेत्र : उरण तालुक्याचा चिकीत्सक अभ्यास	प्रा. डी. ए. केंगार प्रा. कांबळे आर. डी.	151
33	रत्नागिरी जिल्ह्यातील वाढत्या शहरीकरणाचा चिकीत्सक अभ्यास	प्रा. आर. डी. कांबळे डॉ. आर. बी. पाटील	154
34	गट शेती सबलीकरणासाठी चालना व आव्हाने	प्रा. नितिन वि. खरात	158
35	पनवेल तालुक्यातील आदिवासी खेड्यातील लोकांच्या सामाजिक आर्थिक आव्हानांचा अभ्यास:—मौजे मालडुंगे, तारापट्टी, कुंभटेकडी	डॉ. आर. ए. पाटील प्रा. डी. डी. गलांडे	167
36	महिला सशक्तीकरणातील आव्हाने	डॉ. रमेश पदू म्हात्रे	173
37	आधुनिकीकरणाचा ग्रामीण समाजावरील परिणाम	प्रा. डॉ. स्मिता मनोज भोईर	179
38	माथेरान या पर्यटन स्थळाचा भौगोलिक अभ्यास	प्रा. सिनगारे बी. के.	184
39	रायगड जिल्ह्यातील वाहतुक दळणवळणाचा भौगोलिक अभ्यास	प्रा. डी. जी. खंदारे	189
40	नवी मुंबईतील वाढत्या नागरीकरणाची आणि विकासाची आव्हाने	प्रा. मंदाकिनी जयसुभाष कदम	195
41	मृदा धूप : एक पर्यावरणीय समस्या	प्रा. डॉ. राजाराम महादेव थोरात	199
42	भारताच्या ग्रामीण विकासासमोरील आव्हाने	प्रा. डॉ. राजेंद्र मुंबरकर	207
43	शेळीपालन व्यवसायाचे महत्त्व आणि आव्हाने	प्रा. संजय भास्कर तायडे	214

प्रदूषण आणि मानवी आरोग्याचा चिकीत्सक अभ्यास

प्रा. अनिल नि. शिंदे

डॉ. सी. डी. देशमुख महाविद्यालय, रोहदा. जि. रायगड

प्रस्तावना :-

सध्याच्या काळात पर्यावरणीय प्रदूषण ही एक अत्यंत गंभीर समस्या असून जगा समोर तो एक चिंतेचा विषय बनलेला आहे. ही समस्या मानवासह सर्व जिवसृष्टीस धोका निर्माण करणारी आहे. मानवी विकासासाठी व मानवास त्याचे जीवन सुयोग्य जगण्यासाठी संतुलीत पर्यावरणाची अपेक्षा आहे. ख-या अर्थाने पर्यावरण प्रदूषणाचे मुख्य कारण मानव हाच आहे. जसजशी मानवी लोकसंख्येत वाढ होते आहे तसतसे प्रत्येक राष्ट्र आपल्या विकासासाठी हेतूपुरस्कर नैसर्गिक संपत्तीचा अतिरेकी वापर करतो आहे. त्यामुळे आज बरीच संपत्ती नाहीशी होण्याच्या मार्गावर आहे. प्रदूषण ही सध्याच्या काळातील गंभीर समस्या आहे यात हवा प्रदूषण, पाणी प्रदूषण, कचरा प्रदूषण भू प्रदूषण असे विविध प्रकार पडतात परंतु यामध्ये हवा प्रदूषण व पाणी प्रदूषण हे अतिशय महत्वाचे आहे कारण या दोन्ही प्रदूषकांचा मानवी शरीरात थेट प्रवेश होत असतो व त्यातून विविध आजारांची निर्मिती होते.

“कोणत्याही वस्तू अथवा पदार्थाचे भौतिक रासायनिक आणि जैविक गुणधर्मात असे परिवर्तन होते की जे मानव, वनस्पती आणि पर्यावरणास घातक ठरते त्यास प्रदूषण म्हणतात”

तसेच ज्या घटकांमुळे प्रदूषण होते त्यास प्रदूषक म्हणतात हे प्रदूषक मानवनिर्मित व निसर्गनिर्मित अशा दोन्ही प्रकारात वर्गीकृत करता येतात मानवी प्रदूषकात मलमूत्र, धूर, सांडपाणी, कचरा, विपारी वायु आणि घनपदार्थ यांचा समावेश होतो तर ज्वालामुखी उद्रेकाद्वारे बाहेर पडणारे पदार्थ व वायु भूसखलन प्राकृतीक वायुचा विसर्ग इत्यादींचा समावेश नैसर्गिक प्रदूषणात होतो. वायु प्रदूषणाची समस्या त्याच्या घटकात व माध्यमात सामावलेली आहे. वायु प्रदूषणातील काही घटक मात्र काही नैसर्गिक क्रियांसाठी अनुकूल असतात. उदा. नायट्रोजन व फॉस्फोरस यामुळे जमिनीची सुपिकता वाढते. असे असले तरीही पर्यावरणीय प्रदूषणामुळे अनेक प्रकारच्या समस्या निर्माण होतात. त्यात इतर घटकांपेक्षा मानवी आरोग्यावर मोठ्या प्रमाणात गंभीर परिणाम होऊ लागले आहे ज्यामुळे मानवी आजारात दिवसेंदिवस वाढ होते आहे.

पर्यावरणीय प्रदूषणातील हवा प्रदूषण, पाणी प्रदूषण यामुळे मानवी समाजास विविध विविध आजारांना सामोरे जावे लागत आहे. बरील दोन्ही प्रकारच्या प्रदूषणात जसजशी वाढ होत आहे तसतशी आजारांच्या संख्येतही वाढ होत आहे पाणी व हवा प्रदूषणामुळे सर्वाधिक मानवी जीवन प्रभावित झालेले आहे. हवा प्रदूषणाचा पुरुषांपेक्षा स्त्रियांच्या आरोग्यावर जास्त परिणाम होतो. जगात हवा प्रदूषणामुळे दरवर्षी ४.६ कोटी मृत्यु होतात. युरोपात दरवर्षी ३ लाख १० हजार मृत्यु हवा प्रदूषणाने होतात, चीनमध्ये ६ लाख ५६ हजार लोक, भारतात ५ लाख २७ हजार ७०० लोक तर संयुक्त संस्थानात ४१ हजार २०० मृत्यु दरवर्षी होतात तसेच पाणी प्रदूषणामुळेही २ कोटी मृत्यु दरवर्षी जगात होतात. पाण्यातील अर्सेनिक फ्ल्युओईड मिश्रीत पाण्यामुळे कॅन्सर व दंतरोग मोठ्या प्रमाणात होतात. जागतिक वायू प्रदूषण व जलप्रदूषणाच्या वाढत जाणा-या आकडेवारीचा व त्यामुळे वाढणा-या आजारांचा विचार करता वायुप्रदूषण व जलप्रदूषण यांचा मानवी आरोग्याशी घनिष्ठ संबंध